

Yetkin Mühendisliğe Dair Tartışma Notu-1

Dağ Fare mi Doğuruyor?

Taner Yüzgeç*

Başlarken...

Geçtiğimiz aylarda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB) internet sitesinde “Türkiye’deki Mimarlık Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Çalıştay Raporu”¹ yayımlandı. Raporun Başlığı “Mevcut Duruma İlişkin Analiz, Stratejik Yol Haritası ve Tavsiye Edilen Adımlar” şeklindeydi. Bu yazıda bahsi geçen rapordaki tespit ve tavsiyeleri değerlendirmeye çalışacağız.

Ancak bu yazıyı kaleme almaya başladığımızda fark ettik ki, Yetkin Mühendislik meselesini Bakanlığın yapmış olduğu iki çalıştay ve sonucunda çıkardığı raporu tartışarak değerlendirmek veya açıklayabilmek pek mümkün değildir. Yetkin Mühendisliği tüm yönleriyle, yani 30 yılı aşkın bir zamandır; yapılan tartışmaları, uygulama deneyimlerini, kamunun ihtiyaçlarını, bu ihtiyaçların nasıl karşılanabileceğini, farklı isim ve yöntemlerle dahi olsa tüm dünyada uygulanagelen belgelendirme sistemlerinin ülkemizde neden uygulanamadığını, bunun iktisadi ve siyasi sebeplerini verilere dayalı olarak tartışmak gerekir. Dolayısıyla bu yazımızı Bakanlığın çalışmasını değerlendirmeye ayırıp sonraki tartışma notlarında diğer boyutları ifade etmeye çalışacağız. Dileriz ki bu metinler bir tartışmaya vesile olur ve mühendislik camiasının yanı sıra ülkemiz aydınları da bu tartışmaya dahil olur. Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi de bu tartışmaya zemin olur.

Şimdi ÇŞİDB’nin çıkarmış olduğu rapora dönersek; ekleri hariç toplam 45 sayfa olan bu raporun, 28 Kasım 2024 ve 20 Şubat 2025 tarihlerinde gerçekleştirilen iki Çalıştayın

Yetkin Mühendisliği
tüm yönleriyle, yani 30
yılı aşkın bir zamandır;
yapılan tartışmaları,
uygulama deneyimlerini,
kamunun ihtiyaçlarını,
bu ihtiyaçların nasıl
karşılanabileceğini, farklı
isim ve yöntemlerle
dahi olsa tüm dünyada
uygulanagelen
belgelendirme
sistemlerinin
ülkemizde neden
uygulanamadığını,
bunun iktisadi ve siyasi
sebeplerini verilere
dayalı olarak tartışmak
gerekir.

* İnşaat Mühendisi

akabinde hazırlandığı anlaşılmaktadır. Raporda da görüleceği gibi, ÇŞİDB bu çalıştaylara farklı kesimleri davet ederek görüşleri toplamaya çalışmış ve sonucunda "Stratejik Yol Haritası" çıkarmış durumdadır.

Öncelikle ifade etmek gerekirse bu konunun Bakanlık tarafından gündeme alınıp tartışılmış olması bile önemlidir. Çünkü çalıştay raporundan da anlaşılacağı gibi² son 25 yıldır başta TBMM Araştırma Komisyonu Raporları olmak üzere pek çok kurum tarafından hazırlanan Plan ve Raporlarda özellikle mühendislik hizmetlerinde yetkinlik ve bu yetkinliğe dayalı olarak sorumluluk üstlenilmesi gerekliliği vurgulanmış, fakat 25 yıldır hiçbir anlamlı adım atılmamıştı. Hatta İnşaat Mühendisleri Odasının 2014 tarihinde yürürlüğe koyduğu ve tamamen gönüllülük esasına dayalı bir Yetkin Mühendislik sistemi olan "Referans Belgesi" Yönetmeliği bizzat Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından dava edilmiş ve Danıştay tarafından iptal edilmesi sağlanmıştı. Oysa bu Yönetmelik iptal edilmemiş olsaydı, bugün için aksayan yönlerini, eksiklerini veya fazlasını konuşuyor olabilirdik. Yani ÇŞİDB'nin çalıştaylarında bugün başlangıç aşamasında tartışılan mevzu, 10 yıldan fazla bir zamandır bilfiil tecrübe edilmiş olabilirdi.

Her neyse, geç de olsa gündeme girmiş olması önemlidir, deyip konumuza dönelim.

Çalıştaylar ve Ortaya Çıkan Sonuçlar

Bakanlık yapmış olduğu iki ayrı çalıştay birbirinden farklı formatlarda düzenlemeyi tercih etmiştir.

Birinci çalıştay, TMMOB ve ilgili Odaların yanı sıra, çeşitli üniversitelerin ve ilgili kamu kurumlarının temsilcilerinin de katılıp görüşlerini doğrudan dile getirdikleri bir platform niteliğindedir. Bu çalıştayda ifade edilen görüşler ağırlıklı olarak; mühendislik mimarlık hizmetlerinde belgelendirmenin önemi ve gerekliliği üzerine yoğunlaşır-

ken, kurulacak belgelendirme sistemi için meslek odalarının deneyimlerinden faydalanılması ve çalışmaların ortaklaşa yapılması vurgulanmıştır.³

İkinci çalıştay, İMO da dahil olmak üzere ağırlıklı olarak sektör temsilcilerinin katılımıyla gruplar (masalar) halinde sonuç odaklı değerlendirmelerin yapıldığı ve bazı sorulara cevap arandığı bir tarzda gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla; Mimarlık Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlığa Yönelik SWOT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) Analizi, Mimarlık Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlığa Yönelik Stratejik Çerçeve, Stratejik İlkeler ve Vizyonu Belirlemek, Yol Haritasının Belirlenmesi ve Kısa Vade İçin Önerilen Eylemler olmak üzere beş Grup Çalışması yapılmış ve sonuçları "Türkiye'de Mimar ve Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Sisteminin Tesis Edilmesi İçin Özet Öneriler ve Yol Haritası" başlığı altında özetlenmiş⁴ ve ayrıca "Mimar ve Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Sisteminin Taslak Çerçevesi" başlığı altında ise aşağıda görüleceği gibi sistem önerisi getirilmiştir.⁵

Ortaya çıkan sonuçlardan anlaşılmaktadır ki; Mühendislik-Mimarlık hizmetlerinde Yetkinlik, Uzmanlık ve bunların belgelendirilmesi meselesi ve çalıştaylarda tartışılan/değerlendirilen konular Bakanlık tarafından yeterince kavranamamıştır. Mühendislik ve mimarlık alanlarında uzmanlık sistemi için önerilen "Yol Haritası" ve "Taslak Çerçeve" pek çok belirsizlik içermekle beraber, toplumsal ihtiyaçları karşılamaktan maalesef ki uzaktır. Yazımızın bundan sonraki bölümlerinde bu sorunları irdelemeye çalışacağız.

Uzmanlık mı? Yetkinlik mi?

Dilerseniz önce isimlendirmeden başlayalım. Çünkü kavramları yerli yerine oturtamazsak ihtiyaçları ve uygulamaları tarif etmekte de zorlanabiliriz.

Günümüzde mesleki gelişimde sıkça karşılaşılan iki

Uzman Mimar/Mühendis Sisteminin Taslak Çerçevesi

Uzman Mimar/Mühendis Adayı

- **Eğitim:** Eğitim programı akredite olan bir üniversitenin ilgili mühendislik bölümünden mezun olmak.
- **Sınav:** Mezuniyet sonrasında temel mühendislik konularını kapsayan Uzman Mühendis Aday sınavını geçmiş olmak.

Uzman Mimar/Mühendis

- **Deneyim:** 3+ yıl uzman mühendis gözetiminde, belgelenebilir proje deneyimi edinmiş olmak.
- **Sınav:** Deneyim süresi sonunda uzmanlık alanındaki şartname, tasarım-hesaplama ve mesleki etik konularında Uzman Mühendis sınavını geçmiş olmak.
- **Sürekli Eğitim:** Uzman Mühendis'in sürekli mesleki gelişimini sağlamak için belli aralıklarda mesleki eğitimlere ve/veyan faaliyetlere katılımın belgelenmesi.

önemli kavram olan uzmanlık ve yetkinlik, birbiriyle ilişkili olsa da farklı anlamlar taşır. Bu iki kavramı doğru anlamak, bireylerin üstlenecekleri yetki ve sorumluluk açısından kritik öneme sahiptir.

Uzmanlık, belirli bir alanda derinlemesine bilgi ve deneyim kazanmayı ifade eder. Uzmanlar, belirli bir konuda yoğunlaşmış, teknik detaylara hakim ve karmaşık problemleri çözebilen kişilerdir. Uzman deyince, çoğunlukla akademik alanda kariyer yapmış kişiler (yüksek lisans, doktora ve üstü) düşünülse bile, uygulama alanlarında uzun yıllar çalışıp ek eğitimlerle kendisini geliştiren uzmanlar da mevcuttur (Örneğin; yapının prefabrik elemanlarında, çeliğin birleşim detaylarında, betonun katkılarında, izolasyon malzemelerinde, zemin cinsi tespit ve tahlillerinde, iş hukukunda, iş güvenliğinde vb.). Sonuç olarak nereden yetişmiş olursa olsun uzman deyince, dar ve derin bir alana odaklanmış, uzun süreli eğitim almış, konusunda veya odak alanında deneyim kazanarak teknik bilgi ve uygulama becerisi kazanmış kişileri anlıyoruz.

Yetkinlik ise bir kişinin belirli bir işi veya görevi başarıyla yerine getirebilme kapasitesidir. Yetkinlik sadece teknik bilgiyle sınırlı değildir. Deneyim, uygulamaya hakimiyet ve becerinin yanı sıra; iletişim, liderlik, problem çözme ve uyum sağlama gibi davranışsal özellikler ile ahlaki ilkelere bağlılık gibi özelliklere sahip olmayı gerektirir. Kısaca yetkinlik, çok yönlü ve geniş bir yeterlilik setidir. Bilgi, beceri ve davranışların kombinasyonunu içerir. Performans ve sonuç odaklıdır. Uzmanlık uzun süreli eğitimle kazanılırken yetkinlik ise deneyim ve sürekli gelişimle artar.

Uzmanlık dar bir alanda derinleşirken, yetkinlik daha geniş bir yelpazede yeterlilik gerektirir. Her uzmandan yukarıda bahsedilen niteliklerde yetkinlik beklenmeyebilir fakat yetkin bir mühendisten iş yaptığı uzmanlık alanına hâkim olması, diğer alanlara yönelik ise asgari bilgisi olması beklenir. Yetkin Mühendisin, mühendislik problemlerine bütünsel bir açıdan bakabilmesi beklenir. Bu yüzden, yalnızca kendi alanında yoğunlaşmış dar bir açıdan bakan değil, en azından inşaat mühendisliğinin diğer alanlarındaki sorunlar açısından da bakabilmelidir.

Hiçbir mühendislik eseri tek başına bir mühendisin çabalarıyla ortaya çıkmaz. Planlaması, etüdü, projelendirilmesi, inşası, denetimi yani bütün hizmet alanları, birden çok mimarlık ve mühendislik disiplininin ortak çalışmasıdır. Bir yetkin mühendis hangi hizmet alanında çalışıyorsa çalışsın (proje, inşa, denetim vb.) diğer disiplinlerin yanı sıra, kendi bilgi sahibi olduğu alanlarda bile uzmanlarla çalışmak durumunda olabilir. Uzmanlık hizmeti ihtiyacının tespiti, ilgili uzmanların tespiti ve ilgili uzmanlarla çalışma yapabilme ve sonuçlarını değerlendirebilme yetisi, bilgi ve deneyim gerektirdiği kadar ortak çalışma ve liderlik kabiliyeti de gerektirmektedir.

Sonuç olarak burada ifade etmek istediğimiz uzmanlık ve yetkinlik kavramları arasında bir hiyerarşi belirlemek değil, bu kavramların birbirlerinden farkını açıklarken birbirlerinin tamamlayıcısı olduğunu da belirtmektir.

Bilgiye, Deneyime ve Etik Değerlere dayalı bir Belgelendirme Sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sistem İnşaat Mühendisleri Odası tarafından **Yetkin Mühendislik** olarak isimlendirilmiştir.

Konumuza dönersek, ÇŞİDB'nin mühendislik-mimarlık hizmetlerinde belgelendirmeyi tanımlarken "uzmanlık" kavramını kullanması doğru ve isabetli olmamıştır. 30 yıldan fazla bir zamandır yapılan tartışmalar, değerlendirmeler "Yetkin Mühendislik" kavramını, kamuoyu ve mühendislik camiasında fazlasıyla bilinir hale getirmiştir.

Belgelendirmede "Uzmanlık" Tanımını Kullanmak Bilinçli Bir Tercih Olabilir mi?

ÇŞİDB'nin uzmanlık ve yetkinlik kavramları arasındaki farkı bilmediğini düşünmek doğru olmaz. Son 25 yılda yayımlanan Deprem Master Planları, Kalkınma Planları, TBMM Araştırma Raporları, Ulusal Deprem Strateji Raporları gibi pek çok belgede konu, "yetkin mühendislik-mimarlık" olarak tarif edilmiş ve buna bağlı mühendislik-mimarlık hizmetlerinde belgelendirme sistemi oluşturulması tavsiye edilmişken, Bakanlığın farklı bir kavramı tercih etmesi, üzerinde bir miktar spekülasyon yapmayı gerekli kılmaktadır.

Bakanlık, ortaya koymuş olduğu "Mimar ve Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Sisteminin Taslak Çerçevesi" önerisiyle, ya gerçek bir yetkinlik sistemi kurmadığının farkındadır ya da zaten hayata geçmeyecek bir projenin isminin de önemli olmadığını düşünmektedir! Belki de bunların ötesinde farklı saikler ve alışkanlıklar bulunmaktadır. Bu saiklerden biri, belki de İnşaat Mühendisleri Odasının "Yetkin Mühendislik" tabirini kullanıyor olmasıdır!

Mesela, Çalıştay Raporunun 7. sayfasındaki **"1.2. Mimarlık ve Mühendislik Hizmetlerinde Neden Uzmanlık Uygulaması Gereklidir?"** başlığının altındaki 4. paragrafında *"Örneğin inşaat mühendisliği çok geniş bir mühendislik dalı olma niteliğinin yanı sıra, deneyim ve mesleki bilgi birikiminin büyük öneme sahip olduğu bir meslek alanıdır. Mü-*

hendislik yetki ve sorumluluklarını kullanmak için birçok ülkede lisans eğitiminin yanı sıra belirli yetkinlikler aranmaktadır. Bu sebeple, inşaat mühendisliğinin ilgi alanına giren konularda halkın güvenli yaşam hakkının korunması ve ülke kaynaklarının doğru kullanılabilmesi için bilgiye, deneyime ve etik değerlere dayalı bir **uzmanlık belgelendirme sistemine ihtiyaç bulunmaktadır.**” denilmektedir.

Oysa bu ifadenin orijinal metninde; yani, İnşaat Mühendisleri Odasının Çalıştayda yapmış olduğu sunumun orijinal halinde⁶ aynı cümle şu şekilde geçmektedir: “İnşaat mühendisliği çok geniş bir mühendislik dalı olma niteliğinin yanı sıra, deneyim ve mesleki bilgi birikiminin büyük öneme sahip olduğu bir meslek alanıdır. Dört yıllık bir mühendislik lisans eğitimi tamamlamak, mühendislik yetki ve sorumluluklarını kullanmak için yeterli değildir. Bu sebeple, inşaat mühendisliğinin ilgi alanına giren konularda halkın güvenli yaşam hakkının korunması ve ülke kaynaklarının doğru kullanılabilmesi için; Bilgiye, Deneyime ve Etik Değerlere dayalı bir Belgelendirme Sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. **Bu sistem İnşaat Mühendisleri Odası tarafından Yetkin Mühendislik olarak isimlendirilmiştir.**”

Uzmanlıktaki ısrarın nedenleri belki de uygulamalardan kaynaklanmaktadır. ÇŞİDB ve bazı diğer Bakanlıkların bugüne kadarki tutumlarına baktığımızda ihtiyaç duydukları yetkin mühendislik hizmetleri için ya kurumsal olarak üniversitelere başvurdukları ya da akademik unvana bağlı uzmanlık arayışı içinde oldukları söylenebilir.

Aşağıdaki örnekler bu durumu açıklayabilir.

1. 6 Şubat Depremlerinden sonra başta orta hasarlı yapıların güçlendirilmesi olmak üzere güçlendirme projelerinin denetimi için üniversitelerin adres gösterilmesi bu yaklaşımın tipik örneklerindendir. Evet, güçlendirme projeleri önemlidir ve bu konuya özel daha çok bilgi ve deneyim gerektirir. Ön çalışmalarının bilinçli

ve titizlikle yapılması, performans analizi konusunda bilgili olunması gerekmektedir. Fakat bunu denetleyecek kişilerden, yapan kişilere kıyasla daha fazla bilgi ve deneyime sahip olması da beklenir.

Denetim hizmetinin üniversitelerin ilgili fakülte veya bölümünde yapılıyor olması, denetlenen projenin altına akademik unvana sahip kişilerin imza atması, bu kişilerin daha yetkin olduğunu ve denetim hizmetinin sağlıklı verildiğini kanıtlamaz. Her uzmanın yetkin ve yeterli olup olmadığını yukarıda tartışmıştık. Kuşkusuz ki üniversitelerde, akademik camiada son derece nitelikli ve yetkin öğretim üyeleri bulunmaktadır. Fakat böylesi kişilerin varlığı, eğitim kurumlarının topyekûn bu hizmetleri vermede yetkin ve yeterli olduğunu göstermez. Çünkü eğitim kurumları mühendislik hizmetleri vermek için kurumsallaşmış, örgütlenmiş yapılar değildir. Bilim üretmek, konuları derinlemesine araştırmak, özel konularda özel araştırmalar yapmak, bunları deneysel çalışmalarla desteklemek suretiyle mühendisliğin önünü açmak, mühendisliği ileri seviyelere taşımak ve bunlar kadar önemli olan mühendis yetiştirmek üniversitelerin son derece saygın ve önemli işlevleridir. Üniversitelerden danışmanlık ve özel araştırma-geliştirme faaliyeti dışında doğrudan mühendislik hizmeti beklemek ilk önce onlara yapılan bir haksızlıktır. İster proje hizmetlerinde ister uygulamada yıllarını bilfiil mühendislik faaliyeti yaparak geçiren, eğitimi uygulama ile pekiştiren ve aynı zamanda mühendislik gelişmelerini ve mevzuatını takip eden kişilerdeki yetkinliği, içinde bulunduğu ortam gereği dar bir alanda yetişip akademik unvan kazanan uzmanlardan beklemek herhalde sadece ülkemize has bir beklenti olmaktadır. Nasıl ki, diploma sahibi her mühendisten her mühendislik işini yapması beklenemez ise, akademik uzmanlık unvanlarına sahip her kişiden de mühendislik faaliyetlerinde “yetkin-yeterli” olması beklenemez.

Sonuçta güçlendirme projeleri daha fazla hassasiyet gerektirse bile, mevzuatı ve metodolojisi belli olan mühendislik çalışmalarıdır. Aslında sıfırdan yapılan bir binanın gerektirdiği analiz, hesap ve tasarım da; güçlendirme projesi kadar hassasiyet, bilgi ve deneyim gerektirir. Bu projelerin yapım ve denetiminde yaşanan devasa sorunları pas geçip, sadece güçlendirme projelerinin denetiminde yetkinlik(!)-uzmanlık arayıp akademiyi devreye sokmak ayrı bir çelişkidir!

2. Üniversiteleri doğrudan mühendislik çalışmalarının içine sokan diğer bir vahim örnek, 6 Şubat Deprem Yargılamaları Bilirkişiliğidir. Bu uygulama Adalet Bakanlığı tarafından yürütülmektedir ve maalesef kimi üniversiteler ve akademik camiaları açısından izahattan uzak bir süreç halini almıştır. Bu konuda İnşaat Mühendisleri Odası, 2023 yılından buyana bilirkişilik yapan kurum ve kişileri hem usul ve esaslar açısından, hem de mevzuatsal (teknik ve hukuki) gereklilikler

Nasıl ki, diploma sahibi her mühendisten her mühendislik işini yapması beklenemez ise, akademik uzmanlık unvanlarına sahip her kişiden de mühendislik faaliyetlerinde “yetkin-yeterli” olması beklenemez.

açısından defalarca uyarılmış, yapılan yanlışlıkları örnekleriyle açıklamıştır.⁷ Bu açıklamaların okunmasını değerli okurlarımıza önemle tavsiye ederiz. İMO'nun bu açıklamaları birbirinin ardı sıra ve ısrarla yapmak durumunda kalması, ilgililer nezdinde girişimlerde bulunması, raporlardaki hataların münferit olmadığını göstermektedir.

Böylesine teknik yetersizliklere sahip raporların yaygınlığı, meseleyi, sadece uzmanlık sıfatını taşıyanların mesleki yeterliliğe sahip olup olmadıkları bakımından değil, yetkin mühendisliğin uçayağından bir olan "meslek etiği" açısından da sorguladır durumdadır.

Genelinde Bilirkişilik, özelinde ise Deprem Davaları Bilirkişiliği sorunu önemli ve köklü bir sorgulamayı gerektiren bir mesele olması nedeniyle başka bir yazının konusudur. Bilirkişilik sorunlarının çözümünde de Yetkin Mühendislik müessesinin oluşturulmasının önemli olduğunu vurgulayarak konumuza dönelim.

Uzmanlık ve bunun bugün için tescilli tek ifadesi olan akademik unvanın, Bakanlıklar tarafından meslekteki yetkinlik ve yeterlilik olarak kabul edilmelerine yönelik bir diğer örneği tartışalım.

3. 6 Şubat Depremlerinin akabinde ÇŞİDB "Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" yayımlayarak, söz konusu yönetmelikte inşaat mühendisliğinin mesleki yetkilerine yönelik (bizce yasalara aykırı olarak) önemli değişiklikler yapmıştır. İlgili yönetmeliğin 57. Maddesinin altıncı fıkrasına eklenen b, c, ç ve d bentleriyle statik proje yapacak olan mühendisler, yapılan işin niteliğine göre mühendislik yaşı (3-5-7 yıl) ve deneyim koşulu getirilmiş durumdadır. Yaş ve deneyim yetkin mühendislik uygulamaları için de önemli ölçütlerdir fakat yeterli değildir. Bu konuya yazının ilerleyen kısımlarında daha geniş yer verilecektir, fakat (ç) bendinde yani Bakanlıkça en kritik (!) yapılara yönelik getirilen koşul konumuzu ilgilendirmektedir. Yönetmeliğin (ç) bendinde; *"Zemin kat hariç 15 kat üzeri binaların statik proje müellifi; 7 yıldan fazla mesleki tecrübesi bulunan, en az biri (c) bendine göre hazırlanmış olup yapı ruhsatı alınmış toplamda en az 20.000 m², en az 8 farklı yapının projelendirilme sürecinde aktif olarak bulunan ve bu durumlarını gerekli belgelerle tevsik eden yapı ana bilim dalında veya deprem mühendisliği alanında lisansüstü eğitim yapmış inşaat mühendisleri tarafından üstlenilebilir."* denilmektedir.

Bir yapıyı kat sayısına göre önemli kılmak veya tarif etmek hangi bilimsel kriterlere göre yapılmıştır bilinmez ama "kritik" olduğu varsayılan yapılarda yetkinlik aranırken, rota yine uzmanlığa doğru döndürülmektedir. Örneğin Yapı Ana Bilim Dalında "Prefabrik Yapılarda Soket Temeller" üzerine yapılmış bir yüksek lisans/ doktora çalışmasının klasik yöntemlerle yapılan on beş kat ve üzeri binaların tasarımı için nasıl yeterli olabileceği konusu, fazlasıyla izaha muhtaçtır. Bu türlü

sorunlar yetkinliği uzmanlıkla örtüştürmeye çalışanların (başta Bakanlıkların) temel çıkmazlarıdır.

4. Bir diğer örnek 2019 yılında yürürlüğe giren "Özel Arz Eden Binaların Tasarım Gözetimi ve Kontrolü Yönetmeliği"dir.

Bu yönetmelik, özellik arz eden binaların daha projelerinin yapımı aşamasında denetlenmesini ve bu denetimi yapacak kişilerin belgelendirilmesini düzenlemektedir. Yani projecisini, uygulamacısını veya denetçisini değil, proje aşamasında projeye gözetmenlik yapacak kişilerin belgelendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu yönetmelikle öylesine bir puanlandırma sistemi getirilmiştir ki, Tasarım Gözetmeni olabilmek için akademik düzeyde uzmanlığı (MSc-PhD) bulunmayanların Tasarım Gözetmeni olabilmeleri neredeyse imkansızdır. Bahsi geçen yönetmeliğin amaç kısmında *"Bu Yönetmeliğin amacı; ileri tasarım yöntemleri ve teknolojileri gerektiren, özellik arz eden binaların tasarım gözetimi ve kontrolü hizmetleri ile bu hizmeti yerine getireceklerin eğitim koşulları, mesleki yeterlilik ve deneyim konuları ve bunların belgelendirilmesi ve hizmetin yürütülmesine dair usul ve esasları belirlemektir."* denilmektedir. Yine mesleki yeterlilikle yola çıkıp uzmanlıkla sonlandırılmış tipik bir örnektir bu yönetmelik.

Bakanlık bu yönetmelikle, mesleki yeterlilikleri belgelendirme konusunda ilk defa 2019'da bir adım atmıştır. Fakat neden böylesine spesifik bir konuyla başladığı, çok da anlaşılamamıştır. Çünkü Bakanlık Türkiye'deki deprem gerçeğini ve mühendislik hizmetleri açısından hangi alanların asıl riski taşıdığını bir türlü değerlendirememiştir. Bu durumu 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrası alelacele çıkarmış olduğu (yukarıda belirttiğimiz) Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde yaptığı değişikliklerden anlıyoruz.

Bugün ülkemizde yapılan veya yapılmakta olan tüm yüksek binalarda, özel yapılarda, özellikli yapılarda, namüsaıt zeminlerdeki yapılarda; hem analiz, hem tasarım, hem de uygulama aşamalarında ister akademisyen olsun ister olmasın uzman danışmanlar görev yapmaktadır. Bu tebliğ bunu sağlayan değil, mevcudu düzenlemeye çalışan bir metindir. Bunu yaparken de bilgi ve deneyim ölçümünü mekanikleştirip, çalışma yılı, unvan veya rapor miktarına indirgemektedir. Ayrıca ulufe dağıtılır gibi unvan dağıtılan bugünün akademik dünyasının, yarının "gözetmen" kadrosunda ne türlü sıradanlaşmaya yol açacağını söylemek kehanet olmayacaktır. Kaldı ki, akademik personelin piyasa ilişkilerinin içine daha çok sokuluyor olması bilimin ve eğitimin gelişmesine de engel teşkil edecektir. Bakanlığın 2019 yılından bu yana vermiş olduğu belge sayısının 46 adet olduğu düşünülürse, ne kadar hedefine ulaştığı da ayrı bir tartışma konusudur.⁸

Amaç maddesinden fazlasıyla uzak bir işleyişe sahip olan bu yönetmelik, bu haliyle, mühendislik hizmet-

lerinin ihtiyaç duyduğu yetkinliği oluşturmaktan ziyade, birilerine özel alan açıp tekelleştirme potansiyeline sahiptir. Bu konular bir başka makalede daha detaylı değerlendirilebilir.

Sonuç olarak; yukardaki örneklerden de anlaşılacağı gibi ÇŞİDB bugüne kadar Uzmanlığı Yetkinlik olarak lanse eden, bazen de bunu deneyim (!) sosuyla pişirip servis eden bir tutum sergilemiştir. Konumuzun en başına dönersek, Bakanlığın yapmış olduğu Çalıştaylardan sonra önermiş olduğu *"Mimar ve Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Sisteminin Taslak Çerçevesi"* modelinde neden Uzmanlık kelimesini kullandığını anlayabiliriz. Fakat, eğer bu taslak modeli hazırlayan kişilerin gözünden kaçmadıysa, önerilen model dahilinde neden gerçek uzmanlara, yani akademik unvan sahibi kişilere yer verilmediğini izah edemeyiz. Dolayısıyla şu ana kadar ettiğimiz laflar ve verdiğimiz örnekler bütünüyle boşa çıkmış gibi görünüyordur olacaktır. Ancak, eğer bugüne kadarki tecrübelerimizden yola çıkıp şeytanın avukatlığını yapacak olursak, bu taslak modelin mevzuat haline dönüşme sırasında koyulacak; "... yüksek lisans ve üstü derecede diplomaya sahip kişiler tüm sınavlardan ve deneyim sürelerinden **muaf**tır..." türündeki bir ifade, Bakanlığın kafasındaki "Uzman Mühendisliği" ismiyle-cismiyle oturmuş olacaktır!

Olması gereken Yetkin Mühendislik sistemi dahilinde, Yüksek lisans ve Doktora derecesinde akademik çalışmalar yapan, uzmanlık kazanmış kişilerin bilgi ve deneyimlerinin yok sayılması elbette ki söz konusu değildir. Ancak bu unvanları Yetkinlik ve Yeterlilik açısından esas kabul etmek, tüm dünyada olduğu gibi bizim açımızdan da söz konusu değildir.

Bakanlığın "Taslak Çerçeve" Önerisi Neyi Amaçlıyor?

1. Elmalar-Armutlar

ÇŞİDB'nin *"Mimar ve Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Sisteminin Taslak Çerçevesi"* önerisine baktığımızda, bir ihtiyaç analizi yapılmadığını, neyi, ne için yaptıklarını belli olmadığını söylemek hiç de abes olmayacaktır. Çünkü elmalarla armutları aynı sepetin içine koyarak, tüm mimarlık ve mühendislik hizmetlerini aynıymış gibi değerlendirip, aynı sistem içerisinde çözmeye çalışmak, baştan ilk düğmeyi yanlış iliklemek anlamına gelmektedir.

Mühendislik hizmetlerinde ve özellikle İnşaat Mühendisliği alanında yetkinlik seviyesinin tespiti ve buna göre sorumluluk verilmesi konusunu İnşaat Mühendisleri Odası 1992 Erzincan Depremi sonrası çıkarmış olduğu Raporunda⁹ *"Ülkemizde bir türlü gündeme giremeyen profesyonel mühendislik kavramı üzerinde artık çalışmaya başlanmalıdır."* demek kaydıyla ilk olarak somut bir şekilde dillendirmiştir. Çünkü depremin yaygın yıkımlara sebebiyet vermesinin nedenlerinden birisinin de yeterli inşaat mühendisliği hizmetleri olduğu tespitini yap-

mıştır. Demek ki meseleyi ortaya koyan ve her deprem sonrası tartışmayı tetikleyen yaygın can ve mal kayıpları olmaktadır.¹⁰ Yetersiz/niteliksiz mimari, mekanik ve elektrik projeleri ile bunların uygulamalarındaki zafiyetleri sorun teşkil etse bile doğal afet yıkımlardaki payları son derece sınırlıdır. Bundan dolayıdır ki Bakanlığın, tüm mimar ve mühendisleri aynı kefeye koyup, yetkinlik için aynı koşullara tabi tutması inşaat mühendisliği hizmetlerinin özel önemini hala kavrayamadığını göstermektedir. Bu konuya ilişkin Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) ve İMO'nun çözüm önerileri tutarlı ve gerçekçidir. (Sonraki tartışma notlarında bu konu ayrıntısıyla incelenecektir.)

Hiçbir meslek dalı bir diğerine göre üstün veya önemsiz değildir. Fakat İnşaat Mühendislerinin yapısal güvenlik konusundaki sorumlulukları son derece yüksektir. İnşaat Mühendisleri yapının zemin analizlerinde, zemin yapı etkileşiminin hesap ve tasarımında, yapı projelerinin statik-dinamik hesap ve tasarımında, yapının projesi ile bilim ve tekniğin gereklerine uygun şekilde inşasında, inşaat sürecinde iş ve işçinin güvenliğinde, işin organizasyon, planlama ve hukukunda, yapının etüt, proje ve hesaplarının kontrolünde, işin projesine ve tekniğin gereklerine uygun şekilde yapılmasının denetiminde sorumluluk üstlenmektedir. Bu hizmetlerin hepsi farklı düzeylerde olsa bile yetkinlik/yeterlik gerektirmektedir. Kendi içerisinde bile farklı yetkinlikler gerektiren İnşaat Mühendisliği hizmetlerini, diğer mimarlık mühendislik hizmetleriyle aynılaştırıp, yeterlilik gerekliliklerini ve sürelerini tipleştirmek akılcı olmadığı gibi nitelikli mühendislik hizmeti ihtiyacını karşılamaktan uzaktır.

2. Her Derde Deva Olan Bir Formül!

Bakanlık her ne kadar önerdiği sistemi "Uzman Mimar ve Mühendislik" olarak adlandırırsa bile taslak önerisinin içerisinde sadece "Uzman Mühendisler"den bahsetmektedir. Başlık ve içerik tutarsızlığı, eğer gözden kaçmadıysa, belki ileriki aşamalarda detaylandırılacak diye düşünülmüş olabilir! Fakat tek çelişki bu değildir.

Öneri taslak şöyle formüle edilmiş durumdadır: **Eğitim** (eğitim programı **akredite** olan bir üniversitenin ilgili mühendislik bölümünden mezun olmak) + **Sınav** (temel mühendislik konularını kapsayan Uzman Mühendis Aday sınavını geçmiş olmak) + **Deneyim** (en az 3 yıl uzman mühendis gözetiminde, belgelenebilir proje deneyimi edinmiş olmak) + **Sınav** (uzmanlık alanındaki şartname, tasarım-hesaplama ve mesleki etik konularında Uzman Mühendis sınavını geçmiş olmak) + **Sürekli Eğitim** (meslek gelişimini sağlamak için belli aralıklarda mesleki eğitimlere ve yan faaliyetlere katılmak) = **Uzman Mimar/Mühendis**

Yukarıdaki formülün (katılabileceğimiz bazı unsurları içerse bile) esas olarak belirsiz ve çelişkili olduğunu belirtmek zorundayız.

Bakanlık, diğer meselelerde olduğu gibi bu konuya da bütüncül bakamamakta, maalesef göstermelik çalışmalara imza atmaktadır.

Tüm mimar ve mühendisleri aynı tartıda tartmanın yanlışlığını yukarıda vurgulamıştık. Fakat kendi meslek alanımız yani İnşaat Mühendisliği açısından baksak bile, yine yukarıda belirttiğimiz inşaat mühendisliği hizmet alanları için bu formülün tek başına kullanılamayacağını ifade etmek gerekir. Nitekim öneri taslağın içeriğine bakıldığında, “uzman mühendis” önermesi ile sadece proje alanında hizmet üretenlerin hedeflendiği görülecektir. Yani geri kalan tüm hizmet alanları, özellikle çok kritik olan inşa ve denetim süreçlerindeki hizmetler yine yok sayılmakta veya çözümsüz bırakılmaktadır.

Peki, sadece projecilerin yetkinliklerinin tespit edileceği ve buna göre yetkilendirileceklerini varsaysak bile, (mezuniyet sonrası sınavı bir kenara bırakalım) 3 yıl deneyim + sınav sonucu verilecek belgeler, projecilik alanındaki tüm yapılar için ihtiyaç duyulan yetkinliği karşılayabilecek midir? Elbette ki hayır! Bu durum bakanlığın önceki bölümlerde dile getirdiğimiz kendi uygulamaları açısından bile tutarlılık göstermemektedir. Örneğin Bakanlık, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde 5-8 kat arası binalarda proje yapacak inşaat mühendislerinden 3 yıl, 8-15 kat arası binalarda 5 yıl, 15 kat ve üzeri binalarda ise 7 yıl deneyim aramaktadır. Tasarım Gözetmenliği Yönetmeliği ile özellikli yapıların proje denetçilerinden belirli vasıflar beklerken, proje yapanlara yönelik yeterliliği sınırlı tutmak da bir başka çelişkiyi sergilemektedir.

Sonuç olarak Bakanlık, diğer meselelerde olduğu gibi bu konuya da bütüncül bakamamakta, maalesef göstermelik çalışmalara imza atmaktadır. Yapmış olduğu iki ayrı çalıştay sonrası sunulan veya tartışılan görüşleri, giriş bölümünde peş peşe sıralayıp, sonra onları yok sayarak bir sayfalık “Yol Haritası” ve bir paragraflık “Taslak Önerisi” çıkarmak, ne yazık ki göstermelik bir çalışma olarak nitelendirmemize sebebiyet vermektedir.

Yol Haritası: Yolun Sonu Yine Bakanlığa Çıkıyor!

20 yıldan uzun bir süredir kamu kökenli pek çok raporda zamanın ruhuna uygun olarak Vizyon, Misyon, İnsan Kaynağı, Sürdürülebilirlik, Paydaşlık gibi süslü ifadeler yer alsa bile, pratikte çoğu zaman bu kelimelerin içinin boşaltılıp yine zamanın ruhuna uygun olarak; “Bu işi ben bilirim ben yaparım!” noktasına getirildiğini görüyoruz. Uzmanlık/Yetkinlik konusunda da üstü örtülü bir şekilde bu düşüncenin hâkim olduğu anlaşılıyor.

Raporun “Yol Haritası” bölümünün (Sf. 44) sondan ikinci paragrafı şöyledir:

“Kısa Vadeli Yol Haritası ve Öncelikli Eylemler: Kısa vadede, uzmanlık sisteminin temellerini atmak için somut adımlar atılmalıdır: (1) Bakanlık öncülüğünde Uzman Mimarlık ve Mühendislik Kanunu taslağı hazırlanmalı ve 3458 sayılı Kanun revize edilmelidir; (2) Meslek odaları ve paydaşlarla teknik komisyonlar kurularak ölçme-değerlen-

dirme kriterleri belirlenmelidir; (3) Kamu spotları ve medya kampanyalarıyla farkındalık çalışmaları başlatılmalıdır; (4) Uzmanlar kurulu oluşturularak pilot eğitim programları hayata geçirilmelidir; (5) İnsan kaynağı envanteri çıkarılmalı ve belgelendirme süreçleri için altyapı oluşturulmalıdır. Pilot uygulamalarla test edilecek bu adımlar, sistemin uygulanabilirliğini güçlendirecek ve eksikliklerin giderilmesine olanak tanıyacaktır.” denilmektedir.

Burada 1’inci ve 2’nci maddeleri birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü Bakanlık ve Meslek Odalarının pozisyonları birbirlerini güçlendiren ifadelerle bu iki maddede tanımlanmaktadır. Birinci maddede her ne kadar “Bakanlık öncülüğünde” diye ifade edilse bile, ikinci maddede Meslek Odalarına biçilen görevin sadece teknik komisyonlarda bulunup ölçme-değerlendirme kriteri belirlemek şeklinde tanımlanmasından dolayı, Bakanlık refleksinin “bu işi ben kurarım ben yönetim” şeklinde olduğunu söyleyebiliriz. Bakanlığın mühendislik mimarlık hizmetlerinin belgelendirilmesi konusunda yapmış olduğu önceki uygulamalarını da Bakanlık tekelinde yaptığı düşünülürse, böylesi bir yargıya varmamızın doğallığı kolaylıkla anlaşılacaktır.

Oysa dünyada adı ne olursa olsun bütün Yetkin Mühendislik sistemleri, merkezinde Meslek Kuruluşlarının olduğu bir işleyişe sahiptir. Bu durum hiç de tesadüfi değildir. Çünkü meslek mensuplarının üyesi oldukları, sicil ve faaliyetleri bakımından takip edildiği ve yönetimlerini de kendisinin belirlediği kuruluşlar tarafından yeterlik değerlendirilmesine tabi tutulmaları akılcılığın ve sürekliliğin gereğidir. Aksi bir durum herkesin şikayet ettiği bürokratik bir işleyişten öteye gidemez. Olması gereken, Bakanlığın niyetlendiği işleyişin tam tersi olmalıdır. Yani merkezinde Meslek Kuruluşlarının bulunduğu bir işleyiş Bakanlık ve ilgili diğer kuruluşlar paydaş olmalıdır. Katılımcılığın, şeffaflığın, güvenilirliğin ve “Yol Haritası”nın son cümlesinde ifade edilen **uluslararası saygınlığın** sağlanabilmesi ancak böyle mümkün olabilir.

Yukarıda alıntısını yaptığımız “Kısa Vadeli Yol Haritası ve Öncelikli Eylemler”in 5’inci maddesinde belirtilen “İnsan Kaynağı Envanteri”nin çıkarılması ile neyin kastedildiği bir türlü anlaşılamamıştır. Üstelik aynı metnin sondan üçüncü paragrafında (Sf. 44) “...*Etkili bir uzmanlık sistemi için insan kaynağı planlaması şarttır. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi’nin liderliğinde, sektördeki insan kaynağı envanteri çıkarılmalı ve uzmanlık alanlarına göre planlama yapılmalıdır...*” demek suretiyle konuya özel bir önem atfedilmiş durumdadır.

Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisinin (CBİKO) neyle iştigal ettiğini bilmiyor olsak bile, insan kaynakları envanteri için, yani mühendis ve mimarlara ilişkin veri edinmek için ilgili Meslek Kuruluşlarına başvurmak yeterlidir. Sektörde şu an faaliyet gösteren tüm mimar ve mühendislere yönelik veriler ilgili Odaları ve ÇŞİDB’de mevcuttur. İnsan kaynağı planlaması ile mimar ve mühendislerin gelecekteki istihdam planlaması kastediliyorsa eğer; bu da, sektörel planlama ile mümkün olabilir ancak. Sektörel planlamanın da gerçekçi bir Kalkınma Planının parçası olduğu düşünülürse, günümüz Türkiye’sinde iş biraz çıkmazda gibi görünüyor.

Fakat ihtiyaç planlaması yapılabilmesi için bu kadar çetrefilli yollara gerek var mıdır, bilemiyoruz. Elimizdeki mevcut veriler geleceğe yönelik bir projeksiyon çıkarıp karar vermemiz için yeterlidir.

Sonraki tartışma notlarında eldeki sayısal verilerle analiz yapmaya, mevcut yapılaşma ve mühendislik potansiyelinin durumunu değerlendirmeye çalışacağız. Ancak önceliğimiz bir sonraki yazıda Yetkin Mühendisliğin esas sahipleri, yani İnşaat Mühendisleri Odası neyi, nasıl düşünmüş; 30 yıldan fazla bir zamandır nasıl mücadele etmiş, onu değerlendireceğiz.

12.08.2025

Dip Notlar:

1. https://webdosya.csb.gov.tr/db/meslekihizmetler/menu/mimarlik-muhendislik-hizmetlerinde-uzmanlik-calistay-raporu_mart-2025_20250516020844.pdf
2. Türkiye’deki Mimarlık Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Çalıştay Raporu, Sayfa: 10-11
3. Türkiye’deki Mimarlık Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Çalıştay Raporu, Sayfa: 13-14
4. Türkiye’deki Mimarlık Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Çalıştay Raporu, Sayfa: 44
5. Türkiye’deki Mimarlık Mühendislik Hizmetlerinde Uzmanlık Çalıştay Raporu, Sayfa: 45
6. <https://www.imo.org.tr/TR,183224/odamiz-mimarlik-muhendislik-hizmetlerinde-uzmanlik-calistayinda-yetkin-muhendislik-hakkinda-goruslerini-paylasti.html>
7. a. <https://www.imo.org.tr/TR,178605/6-subat-depremlerinin-asil-sorumlulari-hesap-vermeli-yargi-surecleri-adil-olmalıdır.html>

- b. <https://www.imo.org.tr/TR,178464/adalet-bakanligina-cagrimizdir--sorusurmalar-cadi-avina-donusturulmesin.html>
- c. <https://www.imo.org.tr/TR,178581/subat-2023-depremlerinde-binalari-hasar-gorecek-yikilan--statik-proje-muhendislerinin-yargilanmalarinda-esas--alinacak-bilirkisi-raporlarinin-teknik-yaklasimi-ile-ilgili-tmmob-insaat-muhendisleri-odasinin-gorusu.html>
- d. <https://www.imo.org.tr/Eklenti/8663,depremde-yikilmis-bina-karot-alinmasipdf.pdf?0>
- e. <https://www.imo.org.tr/Eklenti/8524,aydinoglu-gulencimo-raporubaskikopyasi27112023pdf.pdf?0>
- f. <https://www.imo.org.tr/TR,177982/kanunsuz-suc-olmaz-aleyhe-duzenleme-geriye-yurumez.html#:~:text=9%20Aral%C4%B1k%202009%20tarihi%20%C3%B6ncesinde,ceza%20olmaz%20ilkesinin%20ihlalini%20olu%C5%9Fturmaktadır%C4%B1r>
- g. <https://www.imo.org.tr/TR,179234/bilirkisiler-hakim-yerine-gecemez-kusur-ve-oranini-belirleyemez.html>
- h. <https://www.imo.org.tr/TR,179037/paket-program-analiz-ciktilari-degismez-gerceklikler-degildir--salt-paket-program-analiz-ciktilari-uzerinden-kusur-degerlendirmesi-yapilamaz.html>
- i. <https://www.imo.org.tr/TR,182175/deprem-yargilamalarında-bilirkisilik-yapan-meslektaşlarımıza-cagrimizdir.html>
- j. <https://www.imo.org.tr/TR,210136/imara-esas-jeolojik-ve-jeoteknik-etut-ile-parsel-bazinda-zemin-etudu-karistirilmamalıdır.html>
- k. <https://www.imo.org.tr/TR,210274/yururluge-girmemis-mevzuatin-uygulanma-zorunluluğu-yoktur.html>
8. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/meslekihizmetler/uygulamalar/belge-alanlarin-listes--2025.8.7-20250811081104.pdf>
9. <https://www.imo.org.tr/Eklenti/7160,sonuclar-ve-onerilerpdf.pdf?0>
10. Her deprem sonrası yaşanan yıkımların esas sebebi mühendislik hizmetlerindeki niteliksizlik değildir. Bu durum sadece sebeplerden biridir. Bu yazıda sadece mühendislik hizmetlerinin niteliğinin nasıl artırılacağı tartışılmaktadır. Yoksa afet kayıplarının tek sebebi olarak görülmemekte, Yetkin Mühendislik ile tüm sorunlarımızın çözüleceği iddia edilmemektedir. Afetlere yönelik özet bir değerlendirme için Bkz. TMH Sayı 514 “Kamuoyu İçin Bilgi Notu: Afetler, Riskler, Önlemler...”